

Bir hekim bestekar: Dr. Suphi Zühdü Ezgi

Dr. Murat Salim Tokaç

1969'da Kırıkkale'de doğdu. 1992'de Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu ve aynı fakültede Mikrobiyoloji doktorası yaptı. Kendisi de neyzen olan babası Dr.Turgut Tokaç tarafından 5 yaşında ud ve neye başlatıldı. 11 yaşındayken Selçuk İpahoğlu'ndan kısa bir süre tanbur dersleri aldı. Ud sanatkârı, bestekâr Cinuçen Tanrıkorur'dan Türk Müziği ile ilgili her konuda feyz aldı. 1991 yılında Kültür Bakanlığı Samsun Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu'na ney ve tanbur sanatçısı olarak atandı. 2004 yılında aynı koronun şefliğine getirildi. 1998'de Samsun ilinde KASİAD (Karadeniz Sanayici ve İşadamları Derneği) öncülüğünde yapılan değerlendirmede yılın "Müzik Adamı" seçildi ve ödül aldı. Hâlen Samsun Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu'nda Koro Şefi olarak görevini sürdürmektedir.

Tıp fakültesinden her şey çıkar, ara sıra da doktor yetişir" denir. Bir doktor olarak söylemem gerekirse bu söz önemli ölçüde doğrudur. En azından musiki hayatımıza hekimlerin, şimdi "doktor" diyoruz, katkısını dikkate aldığımızda bu sözün hiç de yabana atılır bir yönü olmadığını görüyoruz. Türk musiki tarihinde önemli yeri olan bestekar hekimlerimizden birisi de Dr. Suphi Zühdü Ezgi'dir.

Doktor Suphi Zühdü Ezgi, 1869 yılında Üsküdar'ın Açıktürbe semtinde bulunan dedesinin evinde doğdu. Posta-Telgraf Nezareti Muhasebe Kalemi Mümeyyizlerinden İsmail Zühdü Bey ile Mevlevilik tarikatına mensup İmrahor imamı Kâmil Efendi'nin kızı Emine Hanım'ın oğludur.

Tıbbiye-i şahane yolunda

Beş yaşında ilkokula başladı. Orta öğrenimini tamamladıktan sonra tıp fakültesine, o zamanki adı ile "Tıbbiye-i Şâhâne"ye girdi. Buradan 1892 yılında tabip yüzbaşı olarak mezun oldu. O tarihlerde bir Osmanlı İmparatorluğu vilâyeti olan Libya'nın Bingazi şehrine tabur tabibi olarak tayin edildi.Yirmi bir yıl burada görev yaptıktan sonra,10 Ekim 1911 tarihinde İtalyanların istilasından sonra İstanbul'a döndü. Albaylığa terfi ederek Beykoz Servi-

burnu Hastanesi'nde baştabipliğe getirildi.Uzun yıllar burada çalıştı.

Kurtuluş Savaşı başladıktan sonra Anadolu'ya geçti ve Ankara'ya giderek "Merkez Hastanesi" baştabibi oldu. Savaşın bitiminden sonra bazı nedenlerden dolayı istifa ederek bu görevinden ayrıldı. H. Sadeddin Arel'in İzmir'de bulunduğu 1923 yıllarında onun daveti üzerine İzmir "Hilâli Ahmer" (Kızılay) doktorluğuna tayin oldu ve aynı yıl içinde kendi isteği ile elli dört yaşında emekliye ayrıldı.Bundan sonra İstanbul'a yerleşerek kendisini tamamen mûsikî çalışmalarına verdi. Muhiddin Üstündağ'ın İstanbul valisi bulunduğu sıralarda (1932), Belediye Konservatuvarı "Tasnif Heyeti"ne girdi. Burada Raûf Yek-tâ Bey, Ali Rifat Çağatay, Ahmed İrsoy, Mesud Cemil ile uzun yıllar çalıştı. Bu çalışmalar konservatuvar için en verimli yıllar olmuştur. Sağlığının bozulması, özellikle gözlerinin iyi görmemesi gibi nedenlerle 1947 yılında bu görevinden de ayrıldı. Bu tarihten sonra Beykoz'daki evinde inzivaya çekilmiş, sadece öğrencileri ile görüşmüştür.

Eşi Semiha Hanım daha önce öldüğü için yalnız yaşamaktaydı. Nihayet bir gece evine giren hırsızın saldırısına uğradı; bir hayli hırpalanmış olarak komşuları tarafından hastaneye kaldırıldı. Yapılan bütün müdahalelere rağmen 12 Nisan 1962'de öldü.

Şişli Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Zincirlikuyu Mezarlığı'nda, arkadaşı H. Sadeddin Arel'in mezarının yakınına defnedildi. İki erkek bir kız çocuğu vardı. Kızı yirmi bir yaşında veremden ölmüş, bu ölüm Ezgi'yi çok etkilemişti. Fransızca, Arapça, Farsça bilirdi. Ufak tefek bir yapıda olan Ezgi, ağarmış olan sakalina kına koyduğu için, Beykoz'da "Kınalı Doktor" adı ile tanınırdı.

Mûsikî öğrenimi

Daha beş yaşında ilkokul öğrencisi iken sesinin güzelliği dikkatleri çekmiş, "İlahi-başı" olmuştu. Babası İsmail Zühdü Bey iyi bir hanende olduğu kadar keman ve kânun da çalardı. Evlerinde haftada bir gün mûsikî toplantıları yapılır, bu toplantılara Medenî Aziz Efendi, Kanunî Hacı Arif Bey, Vefalı Kemanî Tahsin gibi çağının ünlü sanatkârları katılırdı. Böylece Türk Mûsikî'si'ni yakından tanıma fırsatını bulan Ezgi,on bir yaşında iken Tahsin Bey'den Keman ve usûl dersleri almaya, bir yıl sonra kemani ile bu fasillara katılmaya başlamıştı. Kanunî Hacı Arif Bey'den batı notası öğrenerek pek çok saz ve söz eserleri meşk etti. O zamanki okulların çoğu yatılı olduğundan, izinli olduğu günler Lâleli'de oturan Medenî Aziz Efendi'nin evine gider ve ders alırdı. Böylece bu sağlam kaynaktan otuz beş kadar fasıl elde etti.O dönemin en ünlü mûsikîşinaslarından yararlanmanın yollarını ara-

arak hemen hemen hepsinden faydalandı.

Bahariye Mevlevihânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede'den Ney, nazariyat, repertuar, nadide eserler öğrendi. Raûf Yektâ Bey'den "İşaretli Hamparsum" notasını öğrendikten sonra bu notanın "Dilsiz Hamparsum Notası" denen işaretsiz şeklini çözdü.

Zekâî Dede'den ders alması 1886 yıllarına rastlar. Onun öğrencileri arasına girmesi Üsküdarlı Ahmed Efendi'nin aracılığı ile oldu; ilk eser olarak Acem-Aşîran makamındaki Besteyi geçti. Daha sonra Şah Sultan Tekke'sinin mahfelinde şeyhin oğlu Burhanneddin Efendi, damadı Avni Bey, Ortakçılar Ahmed Efendi, Kemeçeci Dr. Arif Ata, Hâfiz Aziz Efendi ile birlikte uzun süre ders almaya devam etti. Sonraları bu derslere Ahmed Avni Konuk, Kanunî Hacı Arif Bey, hanende Kaşyark Hüsameddin Bey ile Raûf Yektâ Bey de katılmıştır. On yedi yaşında iken başlayan bu derslerle Zekâî Dede'den otuz beş fasıl öğrendi. Klâsik Tanbur icrasının o zamanki ustası Kozyatağı

Rifai tekkesi şeyhi Neyzen ve Tanburî Abdülhalim Efendi idi. Zekâî Dede'nin tavsiye ve aracılığı ile büyük ustanın öğrencileri arasına girdi. Sürekli bir şekilde şeyhin evine giderek tanbur ve sînekemanı çalmasını öğrendi. Bu dersler üç buçuk yıl sürmüştür.

Müzikoloji çalışmaları:

Suphi Ezgi, sayılı müzikologlarımızdan biridir. Raûf yekta Bey'in başlatmış olduğu bilimsel araştırmalara, 1913 yılında H. Sadeddin Arel ile birlikte katıldı. Bu konuya eğilmesi Arel'i tanıdıktan sonra olmuştur. Böylece eski "Edvâr" kitapları ve yazma eserler teker teker incelenerek elden geçirildi. Bu çalışmalara Ordinaryüs Prof. Salih Murad Uzdilek'in katılması ile, musikimizin ses fiziği (Akustik) bölümü de bir düzene sokulmuş oldu. İlgili bölümlerde de değindiğimiz gibi, musikimiz için çok önemli bir yere sahip olan "AREL-EZGİ-UZDİLEK" sistemi doğmuş oldu.

Klâsik eserlerimizi Medenî Aziz Efendi ile Zekâî Dede gibi iki güvenilir kaynaktan öğrenen Suphi Ezgi, bu gibi eserlerin notaya alınmasında en büyük etkenlerden biri oldu. Bunun için çalışmalarında ikinci aşama olarak Sadeddin Arel ile birlikte, çeşitli kaynaklardan toplanmış olan pek çok saz ve söz eserinde restorasyon çalışmalarına başladı. Asılları saklanan bin-

lerce eser gözden geçirildi ve aslına ırca edilmiş oldu. Ayrıca o sıralarda hayatta bulunan eski ustalar, tanınmış hanendeler, zâkirbaşları, âyinhanlar aranarak bunların hafızalarındaki eserler notaya alındı. Bu suretle toplanan büyük nota koleksiyonu, Arel'in ölümüne kadar onun kütüphanesinde saklandı; daha sonra Ezgi'ye geri verildi. Bunların arasında gerçek bir sabır mahsulü olan "NÂT-I MEVLÂNÂ " ile Nâyî Osman Dede'nin "MİRACİYE"si sayılabilir. Besteli Mevid'in bestesini kaydetmeğe çalışmışsa da tamamlayamamıştır. Ezgi'nin bir özelliği de eski büyük bestekârlarımızın üslûbunu şaşmaz bir şekilde tayin edebilmesi idi.

İcrakârılığı ve mûsikî hocalığı

Ney, Tanbur, Keman ve Sinekemanı çalan Ezgi, özellikle klâsik Tanbur icrasının son ustalarındandı. Bu tekniği Mesud Cemil'e de öğretmiştir. Asil bir üslûbla ve ölçülü bir sesle okuyan bir hanende olduğunu öğrencileri ve kendisini tanıyanlar belirtiyor. Bununla birlikte Ezgi'yi bir icrakâr olarak değil bir müzikolog olarak düşünmek ve değerlendirmek daha doğrudur. Uzun bir hayat çizgisi içinde tıpkı Arel gibi gerek bizzat yetiştirdiği

öğrencilerine, gerekse yaptığı yayınlar ve ünlü nazariyat kitabı ile bu sanata gönül verip öğrenmek isteyenlere hocalık etmiştir. Bugün o ayarda olmayan nazariyat kitapları, makaleler, verilen dersler hep bu kaynaktan beslenmektedir.

Eserleri :

- 1- Amelî ve Nazaî Türk Mûsikîsi: Uzun yıllarını vererek elde ettiği sonuçları Arel'in tavsiyesi ile yazmağa başladı. Eserin ilk cildi 1933 yılında kitap haline geldi. Aralıklı tarihlerde tamamlanan bu muazzam eser beş ciltten ibarettir. Bugüne kadar yeni basımı yapılmamıştır. Nazariyat ve eser muhtevası bakımından değerli bir koleksiyondur. Yine bu eserde eski mûsikîşinaslarımız hakkında kısa biyografik bilgiler verilmiştir.
- 2- Tanbur Metodu
- 3- Türk Mûsikîsi klâsikleri Temcid, Na't, Salât, Durak ve İlahiler kitabı.
- 4- Tanburî Mustafa Çavuş'un otuz altı eseri.
- 5- Tanburî Ali Efendi, Hacı Arif Bey ve Şevki Bey'in eserleri.
- 6- Solfej kitabı.
- 7- Bir ömür boyunca bestelediği yedi yüz eserinin ancak yüz altmış beşinin yayınlanmasını uygun bulmuştur. Eserlerinin tamamı Türkiyat

Ezgi'yi bir icrakâr olarak değil bir müzikolog olarak düşünmek ve değerlendirmek daha doğrudur. Uzun bir hayat çizgisi içinde tıpkı Arel gibi gerek bizzat yetiştirdiği öğrencilerine, gerekse yaptığı yayınlar ve ünlü nazariyat kitabı ile bu sanata gönül verip öğrenmek isteyenlere hocalık etmiştir. Bugün o ayarda olmayan nazariyat kitapları, makaleler, verilen dersler hep bu kaynaktan beslenmektedir.

Enstitüsü'ne devredilmiştir. Bu eserlerin başlıcaları: 13 Peşrev, 2 Durak, 43 Saz Semaisi, 10 Oyun Havası, 13 Beste, 4 Ağır Semai, 9 Yürük Semai, 3 Marş, 67 Şarkı, 1 Operetten (Lâle Devri) ibarettir. Operetinin ilk temsili Şehzadebaşı'ndaki Ferah tiyatrosunda yapılmıştır.

Musikimize özellikle müzikoloji alanında yapmış olduğu hizmetlerden dolayı bu değerli insanı saygıyla ve rahmetle anıyoruz.